

پیام مسجد

مرکز مطالعات اسلامی
اسلام آباد

جنگ شناخت و بصیرت انقلابی

ویژہ نامہ ائمہ جماعات و نخبگان مسجدی

مدیریت پژوهش و نشر
مرکز ریڈنگ بہ امور مساجد خراسان

عنوان: جنگ شناختی و بصیرت انقلابی

مؤلف: مدیریت پژوهش و نشر

مرکز رسیدگی به امور مساجد استان‌های خراسان

شمارگان: ۱۰۰۰

مخصوص ائمه جماعات

شماره تماس: ۰۵۱۳۲۰۱۲۳۲۶

تکثیر و انتشار با ذکر منبع بلامانع است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

بخش اول ۶

۶ ..... مقدمه

۷ ..... مفهوم جنگ شناختی

۸ ..... تاریخچه و ضرورت جنگ شناختی

۱۱ ..... تکنولوژی و جنگ شناختی

ابزارهای دیجیتال و فناوری‌های نوین در جنگ

شناختی ۱۳

جنگ نرم در فضای سایبری ۱۵

روانشناسی و جنگ شناختی ۱۶

استراتژی‌های مقابله با جنگ شناختی ۱۹

آینده جنگ شناختی و جنگ نرم ۲۱

بخش دوم: بصیرت انقلابی ۲۳

۲۵ ..... نازل شدن فرشتگان بر انسان

۲۶ ..... استقامت اساس کار است

۲۷ ..... انسانی که حزن و اندوه ندارد

۲۸ ..... میوه‌های شیرین ایستادگی

۲۹.....✦ ضرورت امید آفرینی در سطح جامعه

۳۰..... موانع تاب آوری

۳۳..... تاب آوری در شرایط بحرانی

۳۶..... پیشنهاداتی برای مقابله با جنگ ترکیبی دشمن

۳۶..... نقش مردم و توده‌های جامعه

۳۷..... نقش مساجد و فعالان مسجدی

۳۸..... برگزاری جلسات قرآن و دعا و بصیرت افزایی

۳۹..... بی تفاوت نباشیم

در دنیای امروز، فناوری‌های نوین و رسانه‌های دیجیتال نقش مهمی در شکل‌گیری افکار عمومی، رفتارهای فردی و جمعی دارند. جنگ نرم و جنگ شناختی به عنوان ابزارهای غیرمسلحانه، در کنار جنگ‌های نظامی سنتی، در حال تبدیل شدن به بخش‌های اصلی استراتژی‌های سیاسی و امنیتی کشورها هستند. این نوع جنگ‌ها با بهره‌گیری از رسانه‌ها، فضای مجازی، فناوری‌های هوشمند و روانشناسی، سعی دارند بر باورها، ارزش‌ها و الگوهای رفتاری جامعه تأثیرگذار باشند و اهداف خاصی را دنبال کنند.

قرآن کریم می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾^۱

این آیه، مؤمنین را این‌گونه معرفی می‌کند که پس از ایمان آوردن به خدا و رسولش، گرفتار شک و تردید نمی‌شوند و به اقتضای ایمانشان با جان و مالشان در راه خدا جهاد می‌کنند. «لَمْ يَرْتَابُوا» در این آیه هشدار است به اینکه در مسیر

---

۱. سوره حجرات، آیه ۱۵.

مبارزه با ترفندهای روانی و فکری دشمنان باید هوشیار بود و در مسیر حق در برابر تردیدافکنی‌های دشمن، اسیر جنگ و توطئه‌های شناختی نشد.

در اوراق پیش رو سعی شده است ضمن شناخت دقیق مفهوم جنگ شناختی و ابعاد آن، راهکارهای مقابله و استراتژی‌های دفاع را بررسی کنیم.

مفهوم جنگ شناختی

جنگ شناختی معنای عمیقی دارد که فراتر از ترسیم مرزهای نظامی و تبیین عملیات‌های نظامی است. در این نوع جنگ، تمرکز بر کنترل و تغییر افکار، باورها و ادراکات افراد و جمعیت‌ها است. هدف اصلی در جنگ شناختی، تغییر منطقی و روانی در ذهن مخاطب است به گونه‌ای که او دست به اقدامات مورد نظر طرف مقابل بزند یا از اقدامات آنها جلوگیری کند. این نوع جنگ اغلب از طریق اطلاع‌رسانی، خبرسازی، شایعات، دستکاری رسانه‌ای و فضای مجازی انجام می‌شود و به هیچ‌وجه نیاز به سلاح فیزیکی ندارد. در این فرآیند، عناصر کلیدی شامل اطلاعات، روایت‌سازی، روانشناسی جمعی و فناوری‌های پیشرفته است که همگی در

کنار هم، ابزارهای قدرت نرم و جنگ نرم را شکل می‌دهند. خداوند متعال در قرآن کریم بر اهمیت بصیرت و آگاهی تأکید می‌فرماید: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۖ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۱

بگو: این طریقه و راه من است که من و هر کس پیرو من است بر پایه بصیرت و بینایی به سوی خدا دعوت می‌کنیم و خدا از هر عیب و نقصی منزّه است و من از مشرکان نیستم.

از منظر دینی، پیروی از علم و دانش، لازمه صیانت از انسان در برابر ترفندهای شیطانی است. بنابراین، ارتقاء سطح آگاهی در مقابل جنگ‌های شناختی، یکی از پایه‌های اصلی مقاومت است.

تاریخچه و ضرورت جنگ شناختی

در طول تاریخ، نمونه‌های متعددی از اقدامات و عملیات‌هایی که بر کنترل ادراک، باورها و افکار افراد و گروه‌ها تمرکز داشته‌اند، مشاهده می‌شود. در ادامه، به برخی

---

۱. سوره یوسف، آیه ۱۰۸.

از نمونه‌های تاریخی و درخشان این عملیات‌ها اشاره می‌کنیم:

در زمان حضرت موسی علیه السلام، فرعون مصر با استفاده از روش‌های متعددی سعی داشت مانع از تأثیرگذاری و نفوذ حضرت موسی علیه السلام در میان قوم بنی‌اسرائیل و مصریان شود. فرعون با ترویج تبلیغات مغرضانه، جعل شایعات و به کارگیری اهرم‌های قدرت، سعی داشت مردم را از باور به معجزه‌های موسی علیه السلام منصرف کند و آن را به سحر نسبت می‌داد و برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی از همام تقاضا کرد برج بزرگی را بسازد تا به مردم نشان دهد خدایی جز فرعون وجود ندارد. این عملیات، نمونه‌ای شاخص از جنگ شناختی است که در قالب عملیات روانی و کنترل افکار صورت می‌گرفت.^۱

در دوران صدر اسلام، معاویه بن ابی‌سفیان با بهره‌گیری از شایعات، تبلیغات منفی و عملیات روانی، سعی در تضعیف

---

۱. ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقَدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَكْفُرُهُ مِنْ الْكَافِرِينَ ﴾ (سوره قصص، آیه ۳۸).

جایگاه امیرمؤمنان علی (علیه السلام) داشت. او با ترویج شایعاتی مبنی بر خروج امام از دین و مشارکت ایشان در قتل عثمان، کوشید افکار و باورهای عمومی را نسبت به ایشان منفی کند و هم‌دلی و حمایت مردم را نسبت به امیرمؤمنان علی (علیه السلام) کاهش دهد. این نوع عملیات روانی، نمونه‌ای تاریخی از جنگ شناختی است که در آن، تمرکز بر کنترل افکار و باورهای مردم، نقش اصلی را ایفا کرد.

در زمان‌های مختلف، دولت‌ها، گروه‌ها و قدرت‌های مختلف بهره‌برداری گسترده‌ای از عملیات روانی، تبلیغات، شایعه‌سازی و دستکاری اطلاعات داشته‌اند. از دوران جنگ‌های صلیبی، جنگ‌های فرهنگی، تبلیغات در دوران جنگ جهانی اول و دوم، تا جنگ سایبری امروز، نمونه‌هایی از روش‌های کنترل افکار، باورها و رفتارهای جمعی وجود دارد.

این نمونه‌های تاریخی نشان می‌دهد که جنگ شناختی، پدیده‌ای با سابقه طولانی است و همواره در قالب‌های مختلف، برای رسیدن به اهداف سیاسی، فرهنگی و نظامی مورد استفاده قرار گرفته است. با پیشرفت فناوری، ابزارهای جنگ شناختی نیز توسعه یافته و کارآمدتر شده‌اند؛ اما هدف

اصلی همچنان کنترل افکار و باورها حفظ شده است خداوند متعال هشدار می‌دهد که در برابر سخنان گوناگون و افکار متضاد انسان اهل هدایت بهترین را بر می‌گزیند و تحت تأثیر پیام‌ز رسانه‌ای و بازی‌های شناختی قرار نخواهد گرفت.^۱

تکنولوژی و جنگ شناختی

جنگ شناختی، با پیشینه‌ای طولانی و تاریخی، در هر دوره بر اساس فناوری‌ها و امکانات آن زمان شکل خاص خود را یافته است. در دوره‌های نخستین، پیامبران و شخصیت‌های بزرگ دینی و تاریخی با استفاده از ابزارها و روش‌های متناسب با زمان خود^۲، در برابر جنگ‌های روانی و عملیات‌های فکری ایستادگی کرده‌اند. مثلاً، حضرت عیسی مسیح علیه السلام با شفای بیماران و زنده‌کردن مردگان، توانست پیام خود را بدون نیاز به ابزارهای مادی، در دل‌ها

---

۱. ﴿الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ (سوره زمر، آیه ۱۸).

۲. ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجِدِلْهُمْ بِالَّتِي

هِيَ أَحْسَنُ﴾ (سوره نحل، آیه ۱۲۵).

نفوذ دهد و با جنگ شناختی حاکم بر عصر خویش مقابله کند.^۱

همچنین، حضرت موسی (علیه السلام) با شکافتن دریا و باطل کردن سحر ساحران^۲، روشی بی نظیر در نقش برآب کردن حرب‌های روانی و فریبکارانه فرعون ارائه داد.

در زمان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم)، با آوردن کلامی فراتر از حد بشری، ایشان جنگ شناختی رقبا، خطیب‌ها و صاحبان زر و زور آن عصر را در هم شکست و دل‌ها را تسخیر کرد. این نمونه‌ها نشان می‌دهد که جنگ شناختی، از دیرباز، ابزار و راهکارهای مختلفی را در قالب‌های فرهنگی، دینی و روانی به کار برده است تا بر باورها و افکار مردم تأثیرگذار باشد و از این طریق، مسیر تاریخ را در جهت اهداف خود تغییر دهد.

---

۱. ﴿أَتَىٰ أَخْلَقَ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفَخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخَيِّي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (سوره آل عمران، آیه ۴۹).

۲. ﴿فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ﴾ (سوره شعرا، آیه ۴۶).

در عصر حاضر، فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی، بیگ دیتا (اطلاعات بزرگ)، فضای مجازی و ربات‌های مجهز به زبان طبیعی، ابزارهای اصلی مدیریت و هدایت جنگ شناختی هستند. این ابزارها می‌توانند با تحلیل رفتارهای اجتماعی، تولید محتوای هدفمند، اعتقادات و باورهای مخاطبان را تغییر دهند. در این زمینه، ابزارهای دیجیتال به‌عنوان تسهیل‌کنندگان عملیات‌های جنگ شناختی نقش دارند و توانایی نفوذ، کنترل و تغییر افکار عمومی را به شدت افزایش داده‌اند. بنابراین، شناخت این فناوری‌ها و سرمایه‌گذاری در فناوری‌های مقابله، از مهم‌ترین استراتژی‌های کشورهای در حوزه امنیت ملی است.

ابزارهای دیجیتال و فناوری‌های نوین در جنگ شناختی

در دنیای امروز، ابزارهای دیجیتال و فناوری‌های نوین نقش بسزایی در جنگ‌های شناختی ایفا می‌کنند. رسانه‌های

---

۱. بیگ دیتا (Big Data) به معنای دارایی‌های اطلاعاتی [یک مجموعه یا سازمان] است که حجم بالا دارند، با سرعت زیاد تولید می‌شوند و یا تنوع گسترده دارند و نیازمند شیوه‌های پردازش نوآورانه با هزینه مناسب هستند تا بتوان از آن برای اتوماسیون فرایندها، تصمیم‌گیری و بهبود شهود و بینش [در سازمان] بهره گرفت.

اجتماعی مانند فیس‌بوک، توئیتر، اینستاگرام و تلگرام، به عنوان مهم‌ترین بسترهای نفوذ و ترویج پیام‌های جنگ روانی عمل می‌کنند. این سکوها می‌توانند با ارسال پیام‌های هدفمند، شایعات و اخبار جعلی، افکار عمومی را چندپارچه یا وارونه سازند. هوش مصنوعی، بیگ دیتا و تحلیل‌های پیشرفته، به عنوان ابزارهای تحلیل رفتار و الگوهای ذهنی افراد، امکان طراحی پیام‌های سفارشی و اثرگذار را فراهم کرده‌اند. نمونه‌ای از این فناوری، ربات‌های هوشمند هستند که می‌توانند در فضای مجازی عملیات‌های روانی انجام دهند، نظرات و بازخوردهای مثبت یا منفی را در جهت تضعیف یا تقویت باورهای عمومی شکل دهند.

در کنار آن، فناوری‌هایی مانند واقعیت مجازی و واقعیت افزوده^۱ به عنوان ابزارهای جدید برای ایجاد واقعیت‌های مصنوعی و القای آنها در ذهن مخاطب عمل می‌کنند. برای

---

۱. تفاوت اصلی بین واقعیت افزوده (AR) و واقعیت مجازی (VR) در این است که واقعیت افزوده عناصر دیجیتالی را به دنیای واقعی اضافه می‌کند، در حالی که واقعیت مجازی یک محیط کاملاً ساختگی و شبیه‌سازی شده را ایجاد می‌کند که کاربر در آن غرق می‌شود. در واقع، واقعیت افزوده تجربه کاربری را بهبود می‌بخشد، در حالی که واقعیت مجازی یک تجربه کاملاً جدید و جدا از دنیای واقعی را ارائه می‌دهد.

مثال، در برخی عملیات‌های جنگ شناختی یا تبلیغاتی از واقعیت مجازی برای نمایش رویدادهای خیالی و تأثیرگذاری بر احساسات و باورهای افراد بهره‌برداری می‌شود. هماهنگی بین این فناوری‌ها و استراتژی‌های نفوذ، کلید موفقیت در جنگ شناختی در فضای دیجیتال است.

جنگ نرم در فضای سایبری

جنگ نرم در فضای سایبری، یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین ابعاد جنگ‌های امروز است. کشورها و گروه‌های مختلف، با بهره‌گیری از حملات سایبری، نفوذ در سامانه‌های اطلاعاتی، سرقت داده‌ها و نفوذ در شبکه‌های ارتباطی، سعی در تضعیف روحیه و اعتماد عمومی دارند. این نوع عملیات، اغلب به صورت پنهان و غیرمسلحانه انجام می‌شود و هدف اصلی آن، تخریب ذهنی، بی‌ثبات‌سازی و کاهش اعتماد مردم به نهادهای حکومتی است.

نمونه‌ای از این نوع جنگ، حملات سایبری علیه سامانه‌های بانکی، دولتی و سازمان‌های حیاتی است که می‌تواند در سطح ملی و منطقه‌ای تأثیرگذار باشد. علاوه بر آن، نشر اطلاعات نادرست، شایعات و حتی مهندسی

اجتماعی در فضای سایبری، نقش مهمی در تضعیف همبستگی ملی و استحکام روانی جامعه دارند. مقابله با این تهدیدات نیازمند هوشیاری بالا، استراتژی‌های هوشمندانه و همکاری‌های فراگیر بین‌المللی است تا اثرات مخرب این نوع عملیات‌ها کاهش یابد و بقای هویت فرهنگی و ملی تضمین گردد.

روانشناسی و جنگ شناختی

روانشناسی نقش حیاتی در موفقیت عملیات‌های جنگ شناختی دارد. شناخت عمیق از باورها، ترس‌ها، انگیزه‌ها و نگرش‌های فردی و جمعی، کلید طراحی پیام‌هایی است که بتوانند بر ذهن و احساسات مخاطب تأثیرگذار باشند. متخصصان روانشناسی با تحلیل رفتارهای اجتماعی و شناختی، الگوهای اعتقادی و میزان مقاومت فرهنگی، فضا را برای نفوذ بهتر و مؤثرتر آماده می‌کنند.^۱

---

۱. یکی از راه‌های مقابله با تکنیک‌ها و نقشه‌های مبتنی بر روان‌شناسی غربی، روی آوردن به روان‌شناسی اصیل اسلامی است که تحت عنوان معرفت نفس در آثار بزرگان حکمت و عرفان به آن پرداخته شده

به‌عنوان نمونه، تحلیل‌های روانشناسی در جنگ‌های تبلیغاتی، می‌تواند نشان دهد که چگونه القای احساس ضعف، ناامیدی یا اعتمادزایی، بر رفتارهای جمعی و تصمیم‌گیری‌ها اثر می‌گذارد.^۱ در کنار آن، تکنیک‌های مختلف مانند زبان بدن، و تکنیک‌های تحریک هیجانی، در این نوع عملیات کاربرد دارند. یکی از راهکارهای مقابله، آموزش مهارت‌های نقد و تحلیل پیام‌های رسانه‌ای و پرهیز از پذیرش بی‌چون‌وچرای اخبار است که این امر نیازمند تربیت افراد متخصص و آگاهی عمومی است.

چند نمونه ملموس و تحلیل‌شده از جنگ شناختی و جنگ نرم در سطح بین‌المللی و منطقه‌ای آورده می‌شود:

- حمله‌های سایبری روسیه به انتخابات آمریکا (۲۰۱۶): این عملیات نشان داد که چگونه می‌توان با بهره‌برداری از فضای مجازی و

است. جهت اطلاعات بیشتر به کتاب معرفت نفس علامه حسن زاده آملی رجوع شود.

۱. ﴿إِنِ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (سوره یونس، آیه ۶۲).

شبکه‌های اجتماعی، بر اراده مردم و نتایج سیاسی تأثیر گذاشت.

• نفوذ اطلاعاتی در کشورهایی در حال

توسعه: برخی کشورها از فناوری‌های جنگ شناختی برای تضعیف هویت فرهنگی و ملی مردم در کشورهای دیگر بهره می‌برند تا بتوانند نفوذ خود را توسعه داده و کنترل آن بخش‌ها را در دست بگیرند.

• ترویج شایعات در بحران‌ها و بیماری‌ها: در

بحران‌های جهانی مانند شیوع بیماری، شایعات و اطلاعات نادرست، باعث تضعیف مقاومت جامعه و افزایش اضطراب می‌شود، مثال آن، نقش شبکه‌های اجتماعی در بیماری کووید ۱۹ یا همان کرونا است.

این موارد نمونه‌هایی هستند که نشان می‌دهند جنگ شناختی و جنگ نرم، چگونه در عرصه‌های مختلف عملیاتی می‌شود و اهمیت شناخت و مقابله مؤثر با آن چیست.

استراتژی‌های مقابله با جنگ شناختی

مواجهه با جنگ شناختی نیازمند طراحی و اجرای استراتژی‌های چندلایه و کارآمد است که بتواند ذهن و روان جامعه را از تهدیدات داخلی و خارجی محافظت کند. اولین گام در این مسیر توسط روحانیون و مبلغین گرانقدر انجام می‌شود تا بتوانند در قالب جهاد تبیین توده‌های جامعه را هوشیار کنند. مردم باید نسبت به نوع و هدف عملیات‌های جنگ شناختی آگاه شوند و بتوانند پیام‌های مغرضانه و دستکاری‌شده را تشخیص دهند. آموزش مهارت نقد و تحلیل پیام‌های رسانه‌ای، پرهیز از پذیرش اطلاعات نادرست و ترویج فرهنگ قرآنی ﴿فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾^۱ از جمله اقداماتی است که باید در سطح ملی و محلی ترویج یابد.

یکی دیگر از استراتژی‌های مؤثر، تقویت هویت دینی، ملی و فرهنگی است. زمانی که جامعه‌ای ارزش‌های اصیل دینی و ملی خودش را به‌خوبی می‌شناسد و به آن‌ها پایبند است، در مقابل حملات هویتی و فرهنگی مقاوم‌تر ظاهر می‌شود. بهره‌گیری از فناوری‌های نوین برای پایش و شناسایی

---

۱. سوره زمر، آیه ۱۸.

عملیات‌های جنگ شناختی و سایبری، به ارتقای دفاع سایبری و حفظ امنیت ملی کمک می‌کند.

در این مسیر، توسعه آگاهی‌بخشی و بصیرت‌افزایی برای مقابله با استرس و اضطراب، آموزش مهارت‌های مقابله با فشارهای روانی و تقویت روحیه در جامعه، نقش مهمی دارند. حوزه‌های علمیه، مساجد، نهادهای آموزشی، رسانه‌های عمومی و نخبگان علمی باید در این استراتژی‌ها حضور فعال داشته باشند تا بتوانند مقاومت فرهنگی و روانی جامعه را افزایش دهند و توان مقابله مؤثر را تقویت کنند.

تمامی این اقدامات در کنار هم، باید با بازخوانی و تبیین عناصر اصیل ملی و دینی ما تقویت شوند. تاریخی که ملت‌های مقاوم، همواره با تکیه بر باورهای فرهنگی، دینی و هویتی خود توانسته‌اند در مقابل تهدیدات و حملات روانی و جنگ نرم، پایداری و مقاومت نشان دهند. مانند جنگ‌های دوران دفاع مقدس، که تکیه بر ایمان، ولایت فقیه و ارزش‌های ملی، منشأ قدرت و وحدت عمومی بود. امروزه نیز باید با تأکید بر این عناصر، چراغ راه مقابله مؤثر با جنگ‌های شناختی و عملیات‌های روانی باشیم. این عناصر، به ما اعتماد به نفس و انسجام می‌دهد و می‌تواند مانع نفوذ

دشمنان در افکار و باورهای ما شود؛ چرا که اعتماد و باور عمیق به هویت ملی و دینی، قوی‌ترین سپر در برابر حملات فکری و روانی است.

آینده جنگ شناختی و جنگ نرم

با توجه به سرعت رشد فناوری‌های نوین، آینده جنگ شناختی و جنگ نرم در عرصه‌های مختلف بسیار پیچیده‌تر و چند وجهی‌تر خواهد شد. در آینده، عملیات‌های روانی ممکن است به وسیله الگوریتم‌های هوشمند در زمان واقعی طراحی و اجرا شوند و از این طریق بتوانند بر رفتار و اظهارات میلیون‌ها نفر در کوتاه‌ترین زمان تأثیرگذار باشند. این فناوری‌ها، مانند هوش مصنوعی، تحلیل پیوسته رفتارهای کاربران، ابزارهای مقتدر و در عین حال چالش‌برانگیزی برای امنیت ملی و ثبات اجتماعی خواهند بود.

در آینده، تداخل فناوری‌های واقعیت مجازی و افزوده با جنگ شناختی، امکان ایجاد «واقعیت‌های مصنوعی» بسیار واقعی خواهد بود که می‌تواند فرد را عملاً در شرایط عینی قرار دهد و تأثیرگذاری‌های روانی و عاطفی شدیدی داشته باشد. این نوع فناوری‌ها، می‌توانند دستگاه‌های تبلیغاتی،

جنگ شناختی و بصیرت انقلابی

تبلیغات سیاسی یا عملیات روانی بسیار اثربخش و چندوجهی را به اجرا درآورند.

از سوی دیگر، تهدیدهای آینده نه تنها در قالب عملیات‌های فردی یا دولت‌ها، بلکه در قالب گروه‌های تروریستی و سازمان‌های غیردولتی نیز شکل خواهند گرفت. این گروه‌ها، با بهره‌گیری از فناوری‌های فوق، ممکن است عملیات‌های روانی و تبلیغات و جنگ سایبری را به سطح جهان‌شمول و فراگیر ارتقا دهند.

بخش دوم
بصیرت انقلابی

حال که با جنگ شناختی آشنا شدیم باید به این مطلب تصریح کنیم که بصیرت انقلابی و داشتن استقامت، شرط پیروزی است همان‌طور که خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ توعَدُونَ﴾^۱ به یقین کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداوند یگانه است!» سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که: «ترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است!

بصیرت انقلابی عنصر اصلی در پیروزی جامعه اسلامی در جنگ‌های ترکیبی است و به یقین جامعه‌ای که فاقد چنین بصیرتی باشد، محکوم به شکست است و چنین بصیرت افزایی در سطح جامعه، جهادی است که بار آن بر دوش ائمه جماعات و مبلغین عزیز می‌باشد.

شایسته است در ادامه برخی از فرمایشات امام خامنه‌ای دامنه‌الله‌عنه را با هم مرور نماییم:

---

۱. سوره فصلت، آیه ۳۰.

نازل شدن فرشتگان بر انسان

دل و جان ما در برخورد با حوادث روزمره زندگی، به طور دائم در حال فرسایش است. باید حساب این فرسایش‌ها را کرد و جبران آن را با وسایل درست، پیش‌بینی نمود و آلا انسان از بین خواهد رفت. ممکن است انسان از لحاظ مادی و صوری، تومند و فربه هم بشود؛ اما اگر به فکر جبران این سایش‌ها نباشد، از لحاظ معنوی نابود خواهد شد.

﴿رَبَّنَا اللَّهُ﴾ یعنی اعتراف به عبودیت در مقابل خدا و تسلیم در مقابل او. این چیز خیلی بزرگی است؛ اما کافی نیست. وقتی می‌گوییم ﴿رَبَّنَا اللَّهُ﴾، برای همین لحظه‌ای که می‌گوییم، خیلی خوب است؛ اما اگر ﴿رَبَّنَا اللَّهُ﴾ را فراموش کردیم، ﴿رَبَّنَا اللَّهُ﴾ امروز ما دیگر برای فردای ما کاری صورت نخواهد داد؛ لذا می‌فرماید: ﴿ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾؛ پایداری و استقامت کنند و در این راه باقی بمانند. این است که موجب می‌شود: ﴿تَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ﴾، و آلا با یک لحظه و یک برهه خوب‌بودن، فرشتگان خدا بر انسان نازل نمی‌شوند؛ نور هدایت و دست کمک الهی به سوی انسان دراز نمی‌شود و انسان به مرتبه عباد صالحین نمی‌رسد.

باید این را ادامه داد و در این راه باقی ماند؛ ﴿ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ گفتن، آسان است، عمل کردن، دشوار است؛ استمرار عمل، به مراتب دشوارتر است. بعضی فقط می‌گویند؛ بعضی این گفته را در عمل هم نشان می‌دهند؛ اما نمی‌توانند در مقابل حوادث عالم، در مقابل طوفان‌ها، در

۱. سوره فصلت، آیه ۳۰.

۲. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار جمعی از پاسداران، ۱۷/۰۷/۱۳۸۱.

مقابل تمسخرها، در مقابل طعنه‌زدن‌ها، در مقابل دشمنی‌های غیرمنصفانه طاقت بیاورند؛ لذا متوقف می‌شوند. بعضی به این اکتفاء هم نمی‌کنند که متوقف بشوند، عقب‌گرد می‌کنند.^۱

❖ استقامت اساس کار است

استقامت‌کردن اساس کار است؛ و الا یک وزنه سنگین را آدم ضعیفی مثل بنده هم ممکن است بردارد و یک لحظه سر دست بلند کند؛ لیکن نمی‌تواند نگه دارد؛ آن را می‌اندازد. قوی و کهنه‌کار، کسی است که بتواند این وزنه سنگین را ظرف مدت لازم سر دستش نگه دارد. خیلی از ماها نیت‌هایمان خوب است و با نیت خوب وارد می‌شویم؛ اما نمی‌توانیم این نیت را نگه داریم؛ این نیت در اثنای راه به موانعی برخورد می‌کند؛ سایش پیدا می‌کند، کمرنگ و ضعیف می‌شود و احياناً یک جاذبه قوی معارضی دل را - که جایگاه نیت، دل است - به سوی خودش جذب می‌کند؛ یک وقت نگاه می‌کنید، می‌بینید اصلاً نیت رفت؛ نیت یک چیز دیگر شده؛ آن وقت راه انسان عوض می‌شود. اگر می‌بینید بعضی‌ها ﴿رَبَّنَا اللَّهُ﴾ را گفتند، اما امروز به جای کعبه رو به بت‌کده دارند، شعار خوب را دادند، اما امروز ۱۸۰ درجه در جهت

---

۱. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه،

۱۳۸۹/۰۴/۰۷

عکس آن شعار حرکت می‌کنند، عاملش این است؛ نتوانستند نگه دارند. چرا نتوانستند؟ چون در اثنای راه، جاذبه‌ها پیدا می‌شود.^۱

✿ انسانی که حزن و اندوه ندارد

کسانی که پایداری و استقامت ورزیدند، فرشتگان بر آن‌ها نازل می‌شوند؛ یعنی در همین حال حیات دنیویشان، با ملکوت اعلیٰ ارتباط پیدا می‌کنند؛ یعنی از لحاظ روحی و فکری و روانی، یک ذخیرهٔ تمام‌نشده‌ی پیدا می‌کنند و هیچ خوف و بیم و اندوهی بر آن‌ها سایه نخواهد افکند. بیم در مقابل خطرهایی است که ممکن است در این راه انسان را تهدید کند. وقتی انسان ترس نداشت، جری‌تر و با قدرت بیشتر و روحیهٔ بهتر در این راه پیش می‌رود و به هدف نزدیک‌تر می‌شود. انسان وقتی حزن و اندوه ندارد، به‌خاطر این است که چیزی را از دست نمی‌دهد. اولاً موقفیت‌های این راه زیاد است؛ ثانیاً اگر انسان چیزی را هم از دست بدهد، چون در راه وظیفه و انجام تکلیف الهی است، وجدانش آسوده است؛ مثل خانواده‌های شهدا که بچه‌های آن‌ها شهید شده‌اند و داغ‌دیده‌اند؛ اما درعین حال دل‌هایشان شاد است. این‌ها فرق دارند با کسانی که این حادثه برای آن‌ها بر اثر غیر شهادت پیش آمده است.^۲

---

۱. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و هیأت وزیران، ۱۳۸۴/۰۶/۰۸.

۲. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۰/۰۹/۲۱.

میوه‌های شیرین ایستادگی

موازنه قدرت در دنیا، همه‌اش به یال و کوپال ظاهری و به چهره ابرقدرتی نیست؛ ایستادگی لازم است. ملت ما هم ایستادگی کرد و پیروز شد - هم در انقلاب، هم در جنگ، هم در دوران بعد از جنگ - امروز هم ایستادگی می‌کند و پیروز می‌شود. این فشارهایی که شما مشاهده می‌کنید: فشار تبلیغاتی، سیاسی، اقتصادی، یارگیری‌های خائتانه و ردالت‌آمیز از درون کشور به وسیله دشمن، به خاطر این است که ملت ایران طبق آیه شریفه ﴿قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ تَمَّ اسْتِقَامُوا﴾، سخن حق و خواسته مشروع و منطقی خود را - که در دست گرفتن امور خود و قطع دخالت بیگانگان و تکیه به حکم و دین الهی است - با صدای رسا اعلام کرده و پای آن محکم ایستاده است. اما چه کسی در این خصوص پیروز خواهد شد؟ ملت و ایستادگی اوست که پیروز خواهد شد.^۱

امروز آمریکا قدرتش، هیمنه‌اش، ابهت ابرقدرتی‌اش در چشم ملت‌ها ریخته و ملت‌ها بیدار شده‌اند؛ جرئت و جسارت پیدا کرده‌اند و عامل اصلی شما هستید؛ شما ملت ایران، شما جوان‌ها، که قیام کردید، ایستادید، انقلاب کردید، حرف حقی را زدید، پای آن حرف ایستادید. ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ تَمَّ اسْتِقَامُوا﴾؛ استقامت کردید. نتیجه این است که خدای متعال رحمت و برکتش را بر شما نازل می‌کند: ﴿تَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا﴾ خوف از دشمن

۱. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران، ۱۳۸۰/۰۵/۰۳.

در دل جوانان ایرانی نیست. جوانان ما از دشمن نمی‌ترسند. حزن و اندوه بر اینکه زیر سلطه دشمنند، در دل آنها نیست. ﴿أَلَا تَخَافُوا و لَا تَحْزَنُوا﴾؛ خوف نداشته باشید، حزن و اندوه نداشته باشید. این پیام ملائکه الهی و فرشتگان الهی به شماست.^۱

❖ ضرورت امید آفرینی در سطح جامعه

امروز هر سخنی که موجب یأس مردم از جمهوری اسلامی بشود، از زبان هر کس که جاری گردد و حنجره هر کس که آن سخن را ادا کند، سخن دشمنان اسلام است. استعمار، امریکا، صهیونیسم و دستگاه‌های استکباری پول خرج می‌کنند، تا بتوانند ملت ایران را از ادامه این راه مأیوس کنند و آنها را نسبت به جمهوری اسلامی و اسلام و قرآن ناامید نمایند. برای این کار، زحمت می‌کشند و طراحی می‌کنند. بنابراین، هرکس مردم را مأیوس کند، هرکس خدمات و پیشرفت‌ها و تلاش‌های موفق جمهوری اسلامی را در سطح همین کشور و در سطح مسلمین عالم کوچک بکند، از زبان دشمن حرف زده است؛ ولو خود او نفهمد و نداند.^۲

مردم دنیا از مقاومت شما امیدوار شدند؛ چون دیدند شما ایستادگی کردید و در مقابل فشار زانو نزدید. اگر دشمن بخواهد امید را از مردم

---

۱. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان بسیجی، ۱۳۸۶/۰۸/۰۹.

۲. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم قم، ۱۳۶۹/۱۰/۱۹.

دنیا بگیرد، باید چه کار کند؟ باید به مردم دنیا وانمود کند که مقاومت ملت ایران تمام شد و ملت ایران نتوانستند مقاومت کنند. اگر العیاذبالله آمریکا و تبلیغات آمریکا و تبلیغات غرب و تبلیغات استکبار بتوانند در دنیا این حرف را به کرسی بنشانند و اگر این را بتوانند در دنیا از آب در بیاورند که ملت ایران هم با این همه ادعا و با این همه هیاهو بالاخره نتوانست طاقت بیاورد و بالاخره به زانو درآمد، به مقصود رسیده‌اند؛ همان امیدی که در دل‌های مسلمان‌ها و ملت‌ها و مستضعفان به وجود آمده بود، مبدل به یأس خواهد شد.^۱

موانع تاب‌آوری

عوامل متعددی می‌توانند مانع تاب‌آوری شوند و افراد و به تبع آن جامعه را در مواجهه با چالش‌ها و سختی‌ها دچار مشکلات بیشتری کنند که در ادامه به مهم‌ترین عواملی که می‌توانند تاب‌آوری را تضعیف کنند، اشاره می‌شود:

افکار منفی و دیدگاه بدبینانه: افرادی که به جای تمرکز بر راه‌حل‌ها و فرصت‌ها و توکل بر خداوند متعال، دائماً روی جنبه‌های منفی تمرکز می‌کنند، معمولاً تاب‌آوری کمتری دارند. بدبینی و عدم

---

۱. رهبر معظم انقلاب، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم در سالروز میلاد

حضرت ولی عصر علیه السلام، ۱۳۶۸/۱۲/۲۲.

تفویض امور به خداوند متعال می‌تواند مانع پیدا کردن راه‌حل‌های مناسب و افزایش احساس شکست و ناامیدی شود.

عدم اعتماد به نفس: اگر فرد به توانایی‌هایی که خداوند متعال به او برای مقابله با مشکلات داده اعتماد نداشته باشد، احتمال دارد که در مواجهه با سختی‌ها زودتر از دیگران دلسرد شود و تاب‌آوری کمتری نشان دهد.

پشتیبانی اجتماعی ضعیف: نبود حمایت از سوی دوستان و اطرافیان یکی از عوامل مهم کاهش تاب‌آوری است. افرادی که صلهٔ رحم کم‌تری دارند، احساس می‌کنند در شرایط سخت تنها هستند، بیشتر در برابر ناامیدی و استرس آسیب‌پذیرند.^۱

عدم مهارت‌های حل مسئله و مدیریت استرس: افرادی که در حل مسئله و مدیریت استرس ضعف دارند، به احتمال بیشتری در موقعیت‌های دشوار دچار درماندگی می‌شوند. ضعف ایمان به خداوند متعال و نبود این مهارت‌ها باعث می‌شود که فرد نتواند با چالش‌ها به شکل مؤثر برخورد کند.^۲

ترس از شکست و اشتباه: اگر فردی به شدت از شکست و اشتباه کردن بترسد، ممکن است در شرایط دشوار به جای تلاش برای

---

۱. ﴿الَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ (سوره بقره، آیه ۲۷).
۲. ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (سوره یونس، آیه ۱۴).

حل مشکل^۱، از آن فرار کند یا با اضطراب شدید مواجه شود. این ترس موهوم مانع از این می‌شود که فرد به دنبال یادگیری و رشد از تجربه‌های سخت باشد.

نگرش غیرانعطاف‌پذیر: افرادی که تغییرات را نمی‌پذیرند و نسبت به موقعیت‌های جدید یا تغییر شرایط واکنش منفی نشان می‌دهند^۲، در برابر چالش‌ها آسیب‌پذیرتر هستند. عدم انعطاف‌پذیری می‌تواند مانع سازگاری فرد با شرایط و پیدا کردن راه‌حل‌های جدید شود.

شرایط جسمی و روانی نامناسب: سلامت جسمی و روانی نقش مهمی در تاب‌آوری دارد. افراد با مشکلات جسمانی یا روانی مثل اضطراب، افسردگی یا خستگی مزمن ممکن است نتوانند در برابر چالش‌ها به خوبی تاب بیاورند.

نداشتن هدف و معنای زندگی: وقتی فرد هدف و معنای مشخصی در زندگی نداشته باشد و هدف غایی از خلقت خود را نداند^۳، در مواجهه با مشکلات انگیزه کمتری برای مقابله دارد و راحت‌تر دچار ناامیدی و درماندگی می‌شود. داشتن یک هدف الهی می‌تواند فرد را به تلاش بیشتر وادارد.

---

۱. ﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ (سوره نجم، آیه ۳۹).

۲. ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابْتَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (سوره بقره، آیه ۱۵۶).

۳. ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (سوره ذاریات، آیه ۵۶).

تجربه‌های آسیب‌زا در گذشته: تجربه‌های منفی و آسیب‌زا مثل از دست دادن عزیزان، طلاق یا شکست‌های سنگین گذشته ممکن است تاب‌آوری فرد را کاهش دهند. این تجربه‌ها می‌توانند ترس و اضطراب فرد را در مواجهه با مشکلات جدید افزایش دهند در صورتی که خدا

فرموده **﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾**

فقدان خودآگاهی: افرادی که به احساسات، افکار و توانایی‌های خود آگاهی ندارند، نمی‌توانند به خوبی با چالش‌ها روبه‌رو شوند. عدم خودآگاهی و جهانبینی الهی مانع از استفاده مؤثر از منابع درونی و برونی می‌شود.

تاب‌آوری در شرایط بحرانی

در بحران‌ها تاب‌آوری نقش بسیار مهمی دارد و با انجام راهکارهای زیر می‌توان تاب‌آوری را حفظ و حتی تقویت کرد:

پذیرش شرایط و واقعیت بحران: اولین گام برای تاب‌آوری در بحران، تسلیم قضای الهی شدن و عدم انکار آن است. با پذیرفتن وضعیت موجود، ذهن آزادتر می‌شود و می‌توانید با تمرکز بیشتری برای پیدا کردن راه‌حل‌ها و یاری جستن از حق تعالی اقدام کنید.

تمرکز بر موارد قابل کنترل: در شرایط بحرانی، روی مواردی که می‌توانید کنترل کنید، تمرکز کنید و از نگرانی درباره عواملی که از

---

۱. سوره شح، آیه ۶.

کنترل شما خارج‌اند پرهیز کنید. این تمرکز بر موارد قابل کنترل به شما حس قدرت و تسلط بیشتری می‌دهد.

تقسیم بحران به مراحل کوچک‌تر: مواجهه با بحران به عنوان یک چالش بزرگ، ممکن است استرس‌زا باشد. سعی کنید بحران را به مراحل کوچک‌تر تقسیم کنید و به تدریج و گام‌به‌گام به هر قسمت رسیدگی کنید. این رویکرد کمک می‌کند احساس موفقیت و کنترل بیشتری داشته باشید.

استفاده از حمایت‌های اجتماعی: در بحران‌ها خدا را در نظر داشته و به خانواده و نزدیکان توجه داشته باشید و از حمایت خانواده و دوستان بهره ببرید. در این باب سفارشات اکیدی در روایات وارد شده که مطالعه آن یقیناً راهگشاست. این حمایت‌ها نه تنها از نظر عاطفی به شما کمک می‌کنند، بلکه ممکن است به ارائه راه‌حل‌های جدید و مفید نیز کمک کنند.

حفظ آرامش و استفاده از تکنیک‌های آرام‌سازی: حفظ آرامش در بحران بسیار مهم است. علاوه بر آنس با نماز و دعا و سجده‌های طولانی^۱، از حیث جسمانی نیز تکنیک‌های تنفس عمیق، مراقبه و

---

۱. ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (سوره

رعد، آیه ۲۸).

تمرینات هوازی می‌توانند به کاهش استرس و حفظ تمرکز کمک کنند و شما را برای تصمیم‌گیری بهتر آماده کنند.^۱

تمرکز بر معنا و هدف: در شرایط بحرانی، یافتن معنا و هدف می‌تواند به تاب‌آوری کمک کند. برای مثال، به جای تمرکز بر سختی‌ها، به یاد آورید که این چالش‌ها از سوی خداوند متعال که رب العالمین است تدبیر می‌شود و موجب رشد ما خواهد شد^۲ و این مسائل می‌توانند به شما در یادگیری و رشد کمک کنند و شما را قوی‌تر کنند.

تمرکز بر تجربه‌های مثبت گذشته: مرور تجربیات قبلی که در آنها از پس مشکلات برآمده‌اید، به شما کمک می‌کند تا به توانایی‌های خود برای عبور از بحران اعتماد کنید و به خودتان یادآوری کنید که قبلاً هم موفق به مدیریت شرایط سخت شده‌اید و خدا شما را در این مسیر یاری کرده است و خدا همیشه یاری‌گر شماست.

انطباق و انعطاف‌پذیری: بحران‌ها معمولاً نیازمند انطباق با شرایط جدید و پیدا کردن راه‌حل‌های خلاقانه هستند. سعی کنید انعطاف‌پذیر باشید و ذهن بازتری به پذیرش تغییرات داشته باشید.

خودمراقبتی: در شرایط بحرانی به مراقبت از جسم و روح خود پردازید و علاوه بر تقویت معنویت و افزایش زمان مناجات با خداوند متعال، تغذیه مناسب، خواب کافی و استراحت را جدی بگیرید. این

---

۱. توجه به جسم و روح باید توجهی متناسب باشد و بی‌توجهی به هر کدام انسان

را از صراط مستقیم الهی دور می‌کند.

۲. لا مؤثر فی الوجود الا الله (قاعده ای حکمی).

مراقبت‌ها به حفظ انرژی و سلامت جسمی و روانی شما کمک می‌کنند و شما را برای مقابله با بحران قوی‌تر می‌کنند.

حفظ امید و نگاه به آینده: به یاد داشته باشید که بحران‌ها موقتی هستند و بعد از هر سختی آسانی خواهد بود.^۱ با حفظ امید و نگاه به آینده، انگیزه خود را برای عبور از مشکلات و پیشرفت حفظ کنید.^۲

پیشنهاداتی برای مقابله با جنگ ترکیبی دشمن

نقش مردم و توده‌های جامعه

جنگ مدرن عمدتاً با ابزارها و فناوری‌های پیشرفته اداره می‌شود و عامه مردم احساس می‌کنند در پیشبرد جنگ نقشی ندارند؛ اما در وضعیت جنگ تحمیلی صهیونیستی که ما در آن به سر می‌بریم، نمی‌توان این‌طور به ماجرا نگاه کرد. چرا که جنگ ترکیبی، هم‌زمان شناخت و عواطف عامه مردم را هم درگیر می‌کند و کنترل رفتار آنها را به دست می‌گیرد و اگر مردم از لحاظ میزان مشارکت و مداخله، در میدان فکری و اجتماعی و امنیتی فعالانه درگیر نباشند، خودشان اسیر طراحی دشمن خواهند شد. همچنین در جنگ حق و باطل، نمی‌توان به ابزارهای پیشرفته بسنده کرد، چرا که افکار و نیت‌ها و اهداف و انگیزه‌های انسان‌هاست که دل و دست را گرم می‌کند و سرنویشت نهایی جنگ را مشخص می‌کند.

---

۱. سوره شرح، آیه ۵.

۲. نک: مقاله عبور از موانع: هنر پیشروی و تاب‌آوری.

مهربانی و دلسوزی مردم نسبت به یکدیگر در این جنگ، می‌تواند جبهه‌ها را دقیق کند و با همبستگی اجتماعی، مرزگذاری با دشمن و شدت و سرسختی نسبت به دشمن را تقویت کند. این همبستگی اجتماعی وقتی حول محور حق اتفاق بیافتد، مستحکم‌ترین پشتیبان برای مقابله با دشمن در جنگ خواهد بود.

با این وصف، وقتی طبیعت جنگ کنونی ممکن است نتواند مردم را به مشارکت بگیرد، باید برای مشارکت و مردمی‌شدن آن برنامه داشت. در این میان فعالان اجتماعی مسجدی و محلی و هیأت‌ها و تشکل‌ها باید برای مردمی‌سازی جنگ تلاش کنند و فعالیت‌هایی را که احتمالاً هم‌اکنون افراد به تنهایی انجام می‌دهند، هدایت کرده و به فراگیر شدن و متشکل شدن فعالیت‌ها کمک کنند.

نقش مساجد و فعالان مسجدی

در مسیر تحقق یک جامعه پویا و همدل، تشکل‌ها و فعالان محلی و مسجدی نقش کلیدی دارند. بیابید مهربانی و دلسوزی اجتماعی را به عنوان اصول بنیادی در رفتارهای روزمره‌مان نهادینه کنیم. سرسختی و مقاومت در برابر دشمن، در حقیقت، در مهربانی و احترام به مردم تجلی می‌یابد. تصمیم بگیریم هر آنچه تاکنون در قالب مهربانی انجام داده‌ایم، با تلاش بیشتر ادامه دهیم و صدایش را بلند کنیم.

در دوران بحران و جنگ، انسان‌ها در جبهه باطل تنها به فکر حفظ کلاه‌خودشان هستند، اما کسانی که در جبهه حق قرار دارند، مسئولیت‌شان نسبت به هم بیشتر است. این اخلاق و این روحیه، تنها

سلاح نجات‌بخش ما در سختی‌هاست. نمونه عینی آن را در بحران کرونا دیدیم؛ در حالی که جهانیان را دچار فاصله و انزوا می‌کرد، در ایران دل‌ها به هم نزدیک‌تر شد و محبت و همکاری شکوفا شد.

اگر در سفر یا روزمرگی سفرمان در خودرو یا مترو، کسی نیازمند کمک باشد، به جای تعلل، دست یاری دراز کنیم. اگر صاحب‌خانه هستیم، با اجاره عادلانه و آسان‌تر، هم‌دل باشیم. اگر کسب‌وکار داریم، کمی ارزان‌تر بفروشیم و اصل انصاف را رعایت کنیم. در خرید، صبر کنیم، فردا نیز فرصت است؛ و اگر نان نیاز داریم، به اندازه نیازمان تهیه کنیم، نه بیشتر.

برای نشان دادن این نیت و عزم، مسجد می‌تواند بر دیوارهای محله پوستری نصب کند که نشان دهد فروشگاه‌ها و مغازه‌های محلی، با مردم مهربان و برخوردی مسالمت‌آمیز دارند. در کنار آن، مسجد می‌تواند برای خودروهایی همراه با شعار «صلواتی» پوستر طراحی کند، تا در هر زمان که نیاز بود، بتوانند داوطلبانه کار خیر انجام دهند. این روحیه را در مراسم‌های محرم و صفر و کارهای گروهی، پرورش دهیم.

این اقدامات، نه تنها ریا نیست، بلکه نشان‌دهنده پیوند و اتحاد است. دشمنان به تضعیف همبستگی مردم ایران امید بسته‌اند؛ اما با واکنش جمعی و اعلام روشن این روحیه، هم ناکامی آنها زنده می‌شود و هم ما بر اتحاد خود تأکید می‌ورزیم.

برگزاری جلسات قرآن و دعا و بصیرت‌افزایی

در میدان نبرد، استقامت و ثابت‌قدم بودن می‌تواند کلید پیروزی باشد. این استقامت از راه ذکر و یاد خدا به دست می‌آید. اگر این ذکر

جمعی و گروهی باشد، رحمت و مدد الهی را در پی دارد؛ چرا که «**ید الله مع الجماعة**» است. دور هم جمع شدن مؤمنان و ذکر الهی، دل‌ها را به نصرت و کمک او نزدیک‌تر می‌کند.

پیشنهاد می‌شود پس از نمازهای جماعت، جلسات قرآن و دعا در مساجد برگزار شود. در این جلسات می‌توان دعای توسل، دعا‌های صحیفه سجادیه، قرائت سوره فتح و سایر اذکار را جهت افزایش روحیه ایمان و جلب یاری الهی قرائت نمود.

همچنین، می‌توان به نیابت از زائرانی که نمی‌توانند حضور یابند، زیارت‌هایی برنامه‌ریزی کرد و به این شکل، ارتباط معنوی و قلبی مؤمنان با امامان و اولیای الهی را برقرار نگه داشت.

بی تفاوت نباشیم

در انتها عرض می‌شود که نمی‌توانیم نسبت به اطراف و اطرافیان خود بی تفاوت باشیم و ضروری است هرگونه مورد مشکوک را گزارش کنیم. امنیت کشور بدون همکاری مردم میسر نیست:

۱. وزارت اطلاعات ۱۱۳؛

۲. سازمان اطلاعات سپاه ۱۱۴؛

۳. سازمان اطلاعات پلیس ۱۱۶؛

۴. حفاظت اطلاعات وزارت دفاع ۱۶۳۶؛

۵. حفاظت اطلاعات سپاه ۱۵۳۵؛

حتماً تحركات مشکوک را به سامانه‌های فوق گزارش دهید.

فهرست منابع:

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

سایت مقام معظم رهبری [دامپناه](#).

دروس معرفت نفس، علامه حسن زاده آملی.

مقاله عبور از موانع: هنر پیشروی و تاب‌آوری، مترجم: الهه جعفرزاده.

إِنَّا عَلَى الْعَهْدِ | خون بهایت آزادی
يَا نَصْرَ اللَّهِ | قدس خواهد بود